

Aleš Palán

P R O S T O R

MISS
EXITUS

EXITUS

MISS

Aleš Palán
Miss exitus

PROSTOR

Aleš
Palán
MISS
EXITUS

PROSTOR | PRAHA | 2019

© Aleš Palán, 2019
© PROSTOR, 2019
Cover picture © shutterstock/isifa, 2019

ISBN 978-80-7260-412-8

Dílo vzniklo s laskavou podporou Nadace Český literární fond.

Tátovi a Emě

1

Probudil tě do tmy. Ne do tmy za oknem, která tam možná pořád ještě je, ale do tmy za víčky. Neotevřeš je. Proč taky? Sáhla jsi po něm, zašátrala na nočním stolku a něco zvrhla, asi sklenku, snad už poloprázdnou. Přijala jsi odevzdaně hovor a neřekla vůbec nic. Teprve na otázku Seš tam? jsi aspoň zamručela. Hlasivky se ti ještě neprobudily, ale seš tady, někde každopádně ano.

Kdyby to byl služební mobil, byla bys šupem vzhůru, připravená jednat, naslouchat, připravená tak aspoň působit. Vytrhnout se ve vteřině z hlubin hypnotického spánku, ze snů, kterými na tebe cosi naléhá, z kocoviny. Službu má ale dnes Irena, ty sis do rozpisu napsala až Vánoce. Abys byla hodná Emička a vyšla vstříc vdaným kolegyním. Aby ses o svátcích jen necpala cukrovím, které napekli příbuzní klientů, abys ochomýtním kolem těch, co jsou v poslední nouzi, překryla vlastní beznaděj. Jako když svrškem přebiješ spodka, štychem, který se v mariáši ani nepočítá, a přesto platí. Prostě jenom je.

To, co tě teď vytrhlo z polohy hojícího se psa, ve které ses našla, bylo zvonění tvého soukromého mobilu. Představa, že tě zadržovaná energie Unkilled Workera, toho pomalého hardcoru, co ti tam Emil kdysi nastavil, bude stimulovat, je dávno pryč. Stejně jako je v trapu firemní snění o tom, jak vás pozitivně naladí Bachův Air, co tak naivně vyzvání na pohotovostní lince. Ne, nefunguje to. A stejně to necháváte být. Věci se nemění, proč taky? Jiné by nebyly lepší.

Emo, seš tam?

Na to vem jed. Hlasivky ti začínají váhavě fungovat. Primáti na to potřebovali miliony let, tys ten vývojový stupeň absolvovala mnohem svižněji.

Asi ruším, vid'?

Zase jen zamručíš. Co na tohle říct? V takovou chvíli.

Určitě otravuju, ale já bych nutně potřebovala udělat ještě další fotku.

Cože?

Emo, co je s tebou? Seš nějaká přejetá.

Jo, to je přesný. Přejetá. Přejetá jak hlemýžď na cyklostezce s drtí rozbité skořápky na zádech. Ta už není domečkem, ale plž, nebo snad mlž?, se jí stejně nemůže zbavit. Jen si to pomyslíš, a stejně je to moc nahlas, skořápka praskne v tvé dutině lebeční s mnohonásobnou ozvěnou. A pak ještě jednou v podbřišku.

Tady Zuzka, představila se volající. Začíná být nejistá, to je vzácná chvíle, dlouho jí to nevydrží. Takže Zuzka. Poznala jsi ji po hlase, nebo až po jméně?

Čau umělkyně, takhle si ji často dobíráš, i teď si ji dobereš. Těma svýma fotkama je naprosto posedlá. Na jaře jsi na její projekt, jak tomu honosně říká, na první dobrou kývla, dokonce jsi ho u vás prosadila –

a pak ti to celé padlo na hrb. Jako bys toho vláčela málo. Zuzana si představuje, že zařídíš úplně všechno, že lidem, kteří by si nevšimli, ani kdyby vedle nich povykovali ultras Wisły Krakov, vysvětlíš její ušlechtilé záměry a necháš jim podepsat úpis. Nerozumí mu, nechtějí rozumět, a podškrábnou ho jedině proto, aby se toho papíru co nejrychleji zbavili. Aby už mohli položit tužku, kterou drží v prstech.

Já chápu, že toho teď máš hodně. Určitě sháníš Emilovi nějaký ty dárečky... Mlčíš. To já pro nikoho ještě nic nemám, ani pro tebe ne, Emo. Taky nestíhám, ale neboj... Mručíš.

Zuzka si pokaždý přijede z té své slovatný kunstschule a má pocit, že snad i smrt před ní skloní hřbet a přizpůsobí se jejímu rozjuchanému studentskému harmonogramu. Ve velkovýkrmně rodného města pak bude okouzlovat ty, kteří se nechají, a čekat na tvůj telefonát. Tak asi můžeme, Nevcehle č. p. 8, vypadá to na dnešní večer, možná i dřív... Zuzanka sedne do papínkova ševroletu, navigace ji dovede před domek, ve světnici se soucitně zaculí a začne předstírat empatii jak funebrák městský pohřebky při pátečním odpolední. A přitom jí jde jen o jedno – kdy bude moct konečně zmáčknout spoušť svého Nikonu.

Emo, já chápu, že tohle je nejblbější období v roce, ale já prostě potřebuju další fotku. Nemáš pro mě někoho? Jsem tu jenom do zítřka a pak musím zase zpátky do Hradce. Už neříká, že Štýrského, aspoň to jsi ji odnaučila.

Probudila ses. Nesplnitelné požadavky člověka pokaždé spolehlivě aktivizují. Zuzko, já nikoho nemám. S paní Neomytkovou to sice vypadá špatně...

No vidíš, nestihla volající zamaskovat svoje nadšení. Ale ona stejně nesouhlasí, pravila jsi chladně. Její syn nesouhlasí.

A nedalo by se s tím ještě něco dělat? zaškemrá umělkyně.

Ten mobil lepší! Sakra. Ta sklenice byla spíš poloplná. Celou dlaň máš zapatlanou od nějaké lepkavé tekutiny. Možná bys mohla ten stroječek pustit a zkusit, jestli ti nezůstane sám viset v dlani. A kdyby se to osvědčilo, můžeš s tím číslem vystupovat v cirkuse. Neuděláš to, mobil svíráš dál, jen k němu čichneš. Vodka, vodka s džusem. Neměla bys pít. Ale piješ.

Promiň, já nechtěla, hlesne studentka – a přitom chtěla. A pořád chce. Spustí něco o té své rakouské příležitosti, o grantu. Loni ho v Hradci splašila, a teď za něj jezdí o víkendech domů, a kdo ví kam ještě. O tomhle mluví, o penězích. Celé je to ovšem časově ohraničené, jak si Emička jistě pamatuje, a Zuzanka, která to o letních prázdninách pravda trochu podcenila, ne, neměla jezdit surfovat do Sidi Ifni, nebo aspoň ne na tak dlouho, příslušný počet fotek pro svou komisi zkrátka ještě nemá. A ejhle, on už je náhle konec roku! Chybí jí nicméně jediný snímek a je připravena věnovat tomu celé dva dny. Teda skoro.

Zuzko, já ti prostě nemůžu pomoci, pokusíš se do svých slov přimíchat temný odstín definitivnosti.

A nedalo by se...?

To mám pro tebe někoho zabít? raníš ji.

Ale ne, tak jsem to nemyslela. Nezranila jsi ji. Nešlo by to vyřešit nějak administrativně?

Nechápeš. Mlčíš.

Já sice musím mít všechny lidi vyfocený zrovna

u vás, je to podpora jednoho lokálního projektu, ale ty máš jistě kamarády i jinde, scházíte se přece, ne? Tak že bys jim třeba zavolala...

Jestli by pro tebe někoho nezabili oni?

Jestli by pro mě někoho neměli.

A já bych pak zfalšovala papíry, že ten člověk byl jako od nás, vid? Doufala jsi, že se mýlíš. Nemýlila ses, přesně takhle si to představovala.

Zuzana občas v domácnostech umírajících neopomene přihodit technické detaily. Víte, že my na škole fotíme také na film? Samozřejmě ne výhradně, používáme nejmodernější techniku, ale pracujeme i s klasickým svitkovým filmem. Já mám nejraději černobílý Ilford osmistovku. Žádná digitální technika nedosáhne tak jemné kresby a přirozeného kontrastu, blábolí nad lůžkem. A slíbí, že kopii snímku pozůstalým samozřejmě zašle. Zdarma, dodala jednou na hájence u Landštejna. Zdálo se ti tehdy, že máš slyšiny. Teď přece nemůžeš mluvit o penězích, Zuzko! sykla jsi po straně.

Vždyť já o nich právě nemluvím, já naopak říkám...

Hele, pokud ještě někdy kvákneš cokoliv o penězích, tak s tebou definitivně končím a dělej si to sama, vynesla jsi ortel.

Už to neřekla. Ani teď nic neříká.

Víš co, moje milá umělkyně, jdi se vycpat slámou, pomyslela sis. Možná jsi to i řekla, ale hovor jsi típla o vteřinku dřív. Nebo ne?

Položila jsi svůj sladký komunikátor na podlahu, tou míň olepenou stranou dolů. Otevřela jsi levé oko. Za oknem je už docela světlo, nebo alespoň šero, prostě prosincové ráno, další den. Mrkneš na noční stolek,

sklenka se nerozbila, ale vodka s džusem je rozlitá úplně všude. Šoupneš se po posteli, nakloníš, vrátíš se za svá víčka a pozvolna tu tekutinu z dřevotřískového povrchu stolku olížeš.

Neměla bys lízat. Ale lížeš.

2

Počítáš s přirozenou škodolibostí věcí a okolností, ale Unkilled Worker se podruhé ozve, když si čistíš zuby. Jeden by čekal, že s produkcí počká na chvíli, kdy budeš ve sprše. Tak ho necháš hrát a vlezeš tam. Voda... Zkusíš si představit, jak tě celou pohltí a skryje ve svém proudu, aby všechny nečistoty odplavila někam do moře. Nebo aspoň do čističky odpadních vod, na kterou zíráš z okna, pokud bys tedy zrovna zírala...

Ne, nefunguje to, ani tohle ne. Trochu sis lokla a pořádně tě při té koupeli svědí kůže. Navíc ti stále nejde nastavit přiměřená teplota; studí, pálí, studí. Chrstneš si do vlasů dávku šamponu. Už ti trochu šednou, svině. Takhle drobně se začíná hlásit úpadek, nezadržitelný a definitivní, dokud se sama nestaneš vaší vlastní klientkou. Přijde den, kdy budeš potřebovat Člověka – a oni za tebou pošlou jen nějaký vyškolený tele. Někoho, jako jsi ty.

Kytarový riff *Headed for Danger* dávno dozněl. Volal Emil, nebo zase Zuzka? Omluvit se, nebo dál naléhat? Oba by měli udělat to první, ale beze vší pochyby budou předvádět to druhé. Koho z těch dvou bys

raději? Už jen to, že k mobilu nespěcháš, tě usvědčuje... Z čeho? Že jsi dáma, potřebuješ být dobývána a nezačneš panáčkovat jak Alík na první zazvonění? Nebo je to jen prachsprostá prokrastinace?

Uděláš si ve stroji kafe. Naláduješ útroby zařízení hnědým práškem, napěníš mlíko, počkáš na zelenou a zmáčkneš čudlík. Kávovar sem jednou, to ještě v dobrých časech, nebo aspoň v takových, které se tak dají zpětně ocejchovat, přinesl Emil. Je to tedy jeho kávovar. Bude si ho teď chtít odnést? Nevoloal kvůli tomu? A co bude chtít ještě? Rozhlédneš se.

Na miniaturní stolek pod kuchyňským oknem vyskládáš celou svou snídani. Kafe v širokém šálku s vykulenou modrou rybou na dně a sklenku od nějaké socialistické hořčice s kohoutkovou vodou. Byla mámina. Do poslední chvíle z ní pila, asi jak byla zvyklá z dětství. Jedině když přišla návštěva, vytáhla ze sektorové stěny opravdové skleničky, broušené. Tebe za návštěvu pochopitelně nikdy nepokládala, ani tvé kámošky. Pak už ani žádné návštěvy nechodily.

Dnes tedy jen vodu a kafe, na sousto čehokoliv ani pomyšlení. Tvůj žaludek si po ránu stejně hraje na skovávanou, dělá, že tu není, znáš ho. A dneska tuplem. Nic příčetného k jídlu ostatně doma ani nemáš.

Ten hrnek s rybou je vlastně taky od Emila! Přivezl ti ho jednou ze školení v Kunštátu. Je to tedy dárek, ten snad zpátky chtít nebude. Budeš ho ale chtít ty? Pro tentokrát ještě jo.

Zahraješ si na hospodyňku. Namočíš houbičku na nádobí, druhou rukou chytáš stékající kapky, stejně ale cestu do pokoje řádně zamokříš. To uschne. Otíráš noční stolek. Džus lepí, ale vodka dezinfikuje.

Zvedneš ze země mobil, jen dvěma prsty, aby ses na tu mucholapku nechytila, a vyšůruješ podlahu v dosahu. Hotovo dvacet. Houbičku mrskneš do koše a s mobilem staneš nad dřezem. Bliká. Hlásí nepřijatý hovor, jako bys o něm nevěděla, jako bys ho sama před chvílí neignorovala. Čím ten finský výkřik techniky, který zařval naposledy někdy před deseti lety, utřít? Hrábneš volnou rukou do šuplíku, ale náhradní houbičku nenahmatáš.

Nokie ti bez varování zahraje nášup. This story's been told about a hundred times. Neomytkovi – zsvítí na displeji. Zaváháš, ale jen kvůli té lepkavosti. Borisi Neomytkovi to zvednout musíš, o tom žádná. Nebo dokončíš očistu a zavoláš mu v cuku zpátky? Máš vůbec ještě kredit? Zvedneš to. Jen se snažíš nepřiložit si upatlaný stroječek přímo na tvář.

Dobrý den, pane Neomytko. Asi není moc dobrý, když mi voláte, že?

Určitě se teď pokusil o úsměv, o ten svůj bezradný úsměv, kterým reaguje na všechno nové, jako by to byla univerzálně platná odpověď. Vydá tichý zvuk, chvíličku přemýšlí, jak zareagovat, ale pak jen pozdraví, dobrý den, Emo, a vrátí se k tomu, co má připraveno. Maminka je na tom špatně. Teď po těch vašich prášcích spí, možná by spala i tak, ale hází sebou, lapá po dechu a má úplně fialové prsty.

Nadechla ses, ale on tvou otázku předešel. Kyslíkové brýle jsem jí nasadil, pomáhá to. Trochu.

Odmĺčeli jste se. Oba víte, že teď už nepomůže nic. A paní Neomytková to ví nejlíp.

Bojím se, že maminka už brzo... Rozplakal se. Padesátiletý chlap ti brečí do telefonu. Taková je tvoje

práce. V téhle rodině tě stálo mnohem víc úsilí zklidnit syna než umírající matku. Bývá to tak. I Božena Neomytková měla své propady, každý je má, tedy skoro každý, celá se třásla a pohltila ji beznaděj – ne z konce, ale z pokračování. Ona směřuje do definitivní nicoty; třeba to nebude tak zlé, sotva vkročí do prázdna, všechno přestane. Jako když vypneš ve sklepe světlo. Ale co její syn? Kudy půjde a kam? Tyhle světlé chvíly, kdy se paní Neomytková nezmitala v hovorech s dávno mrtvými ve své tajemné mlaskavé řeči, kdy uvažovala takzvaně reálně, tyhle okamžiky byly nejtemnější. Děvenko, představ si dno, pokud můžeš. Úplné dno někde dočista dole. A na tom dně je důlek a v něm sedím já, řekla ti jednou, dokud ještě mohla. V tom důlku je teď Boris a je na tobě, abys ho z něj tahala. A ty jsi kde? Koho to zajímá?

Přijdu. Ještě si něco obstarám a za chvílku k vám dorazím, slíbíš. Ne, pro Borise Neomytku tohle rozhodně není dobrý den. A nebude.

Promiňte, že nevolám na služební linku. Já mám poznamenáno, že dnes nemáte službu, ale vy jste pro nás byla od začátku... pro maminku jste...

Já vím, neomlouvejte se. Přijdu ráda, to je samozřejmé. Boris Neomytka se ti omlouvá. Psychiatrický pacient, abstinující alkoholik s Korsakovovým syndromem a endogenními depresemi, invalidní důchodce závislý na hrstech antidepresiv, jehož světem, jistě že ne bezproblémovým, ale přesto jediným, je jeho matka. Ta, která ho teď opouští. A on se ti omlouvá! On jediný, který nemá důvod. Co to vyvádíš, světe?!

Bezmyšlenkovitě se otřeš tváří o mobil a okamžitě ucítíš, jak tvá kůže přilnula k jeho zapatlanému

povrchu. To mlasknutí musel slyšet snad i Boris. Kdepak, tohle nebyl vzdušný polibek. Chladí a lepí – ideální slogan pro nějakou vychytanou reklamní kampaň. Poradíš Borisovi cosi ohledně péče, nezapomeňte maminku polohovat, vždycky je dobré rodinného příslušníka zaměstnat, a zopakuješ to nejpodstatnější, za chvíli Na Posvátnou dorazíš.

Ještě jsem vás chtěl požádat, začne Boris, ale hned se odmlčí a ty si představíš, jak hledá svou poznámku někde na okraji novin nebo těch svých tabulek. Napsal si ji tam, aby v rozrušení, až bude telefonovat, nezapomněl.

Vánoce? napovíš mu a zkrátíš jeho pátrání.

Ano, hlesne. Vy víte, jak se maminka těšila, jak se chtěla svátků dožít... Jistě ti volá ze síně nebo shora z pokoje, aby matka neslyšela, i kdyby snad mohla.

Uděláme mamince Štědrý den už dnes, prohlásíš. Možnost podobného časového posunu jsi Borisovi nabídla už někdy před dvěma měsíci, když jsi začala do rodiny docházet. Souhlasil. Vypadalo to, že takové řešení napadlo i jeho, jen se zdráhal ho vyslovit nahlas, abys neodmítla. Stará paní se ke svátkům upnula jako k horizontu. Snad se dočkám, myslíte, že se dočkám? Ještě jednou bych chtěla zažít rodinu pohromadě u stromečku. Rodinu? Jsou dva, tedy takovíhle dva, vůbec ještě rodina? Pro penzionovanou učitelku z místní hudebky jsou Vánoce pouze a výhradně svátky rodinné pohody. Ničím jiným. I to se ale počítá.

Přinesu stromek, navrhneš Borisovi.

Nechci vás obtěžovat, snad jen nějakou větvičku, kdybyste měla cestou tu možnost.

Nějakou určitě potkám, prohlásíš.

Jsem prostě sladká, zhodnotíš se, jakmile ukončíš hovor. Mobil položíš na odkapávací desku a ve dřezu si umyješ ruce a tvář. Musíš to zvládnout bez mýdla, jen horkou vodou s trochou jaru. Vida, už nelepíš. Utřeš se do utěrky, pak ji namočíš a opatrně, rozhodně opatrněji než sebe, zprostitíš lepkavého nánosu i svou nesmrtelnou Nokii E71.

Kafe ti vystydlo a voda zteplala. V průměru je tedy všechno v nejlepším pořádku.

3

Hoj ty Štědrý večere, vytáhnuls mě z postele. Bude kolem nuly, od pusy se rovnostářsky kouří kuřákům i nekuřákům. Na kalužích ve stínu povlak ledu, na ostatních bláto. Sníh veškerý žádný, možná nahoře v kopcích.

Vezmeš to přes náměstí. Než shánět dárek v obchodáku – konvičku na čaj, bonboniéru, jaká věc asi tak udělá největší radost umírajícímu? –, koupíš raději nějakou turistickou cetku. Přesně víš jakou.

Jdeš podloubím a mineš dům, ve kterém jsi vyrůstala. Opět se potvrzuje to, co jste vyzozorovali už jako děcka: místní zírají do výkladů, kdežto turisté – i v tuhle nelítostnou roční dobu je tu celkem husto – civí zásadně na protější stranu náměstí, na ty falešné barokní štítové domy, za kterými je ovšem jen zatuchlá půda nebo vzdušné nic. Tohle není město šťastných lásek,